

KUŞAK-YOL GİRİŞİMİ BAĞLAMINDA ABD'NİN İRAN POLİTİKASININ ANALİZİ*

*The Analysis of USA Policy Towards Iran Within the Context of Belt
and Road Initiative*

Kadir Ertaç ÇELİK**
Mehmet Seyfettin EROL***

Öz

2008 küresel ekonomik kriz sonrası "Çin'in Marshall Planı" adıyla ortaya koyulan öneri, günümüzde Kuşak-Yol Girişimi adıyla uygulanmaya çalışılmaktadır. Dünya ekonomisinin %29'una tekabül eden bu proje, sadece ekonomik boyutu olan bir girişim olarak değerlendirilmemelidir. Ekonomik altyapının politik üst yapıyı belirlediği önermesinden hareketle, süreç hegemon-challenger mücadelesi şekline evrilmektedir. Bu mücadelede hegemon güç ABD, Çin'e karşı kuşak ve çevre ülkeler üzerinden de politikalar geliştirmektedir. Nitekim ABD'nin son dönem İran politikasındaki konulardan biri de Kuşak-Yol Girişimi'dir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Çin, İran, Kuşak-Yol Girişimi, Jeopolitik.

Abstract

After the 2008 global Economic Crisis, China's Marshall Plan proposal is now on the verge to be implemented under the name of Belt and Road Initiative. The project is not just an economic initiative. With the proposition that the economic infrastructure determines the political superstructure, the process evolves into the hegemon-challenger struggle. The United States develops policies against China through the rimland and periphery countries. One of the issues in the USA's recent Iran policy agenda is the Belt and Road Initiative.

Keywords: USA, China, Iran, Belt and Road Initiative, Geopolitics.

---

* Makale Geliş Tarihi: 23.03.2019 – Yayına Kabul Tarihi: 05.08.2019

** Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: kadir.celik@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7856-9411

*** Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Başkanı, e-posta: mserol@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9175-3742

Giriş

İktisat disiplininin temel önermesi olan kaynakların kıtlığına rağmen ihtiyaçların sınırsız olması, toplumsal ve siyasal yaşamın döngüsü ile sistematiğini belirleyen ve merkeze yerleştirilen bir husustur. Buradan hareketle özellikle Marksist görüşü savunan uzmanlara göre, politikanın temelinde artı(k) değer paylaşımı sorunu yer almaktadır. Yine aynı görüş ve bu görüşe yakın olanlara göre, ekonomik altyapı politik üstyapıyı şekillendirmektedir. Anılan yaklaşımlara reddiye veya eleştiri getiren çok sayıda ekol ve akademisyen olmasına rağmen bahse konu varsayımların pratikte karşılığının olduğunun ifade edilmesi gerekmektedir.

Politika süreçlerinde ekonomik yapının belirleyici olduğuna dair varsayımın uluslararası politika bağlamında incelenmesi halinde de geçerli olduğu görülmektedir. Siyasi tarih üzerinden bir okuma yapıldığında belli kurallar dahilinde işleyen uluslararası sistemde başat aktör veya hegemon güç olan devletlerin dünya ticaret yolları üzerinde hakimiyet ya da en azından denetim sahibi oldukları görülmektedir. Bununla birlikte uluslararası ekonomik sistemi kendilerinin inşa ettiği ve sistemin işlerliğiyle birlikte başat aktör ya da hegemon güç pozisyonlarını koruduklarını görmüştür. Aksi takdirde yani ekonomik sistemin sürdürülebilir olmaktan uzaklaşmasıyla politik sistemler de başarısız bir sonla karşılaşmaktan kurtulamamıştır. Veyahut söz konusu ticaret yollarının denetimi veya bu yollar üzerindeki hakimiyetin başka bir aktöre geçmesi sadece ekonomik sistemde bir rol değişikliği ile kalmamış; devamında politik sistemde de rollerin yeniden dizayn edilmesi sonucunu beraberinde getirmiştir.

Yukarıda ifade edilen teorik ve tarihsel anlatıları örneklerle netleştirmek gerekirse Avrupa siyasi tarihinde feodal yapılardan imparatorluklara geçişin tek belirleyici unsuru söz konusu ekonomik varsayımlar olmasa dahi bu husus en belirleyici nedenlerin başında yer almaktadır. Siyasi tarihin olağan dinamizmi içerisinde imparatorlukların sömürge arayışları da uluslararası politikanın dönüşümüne sebebiyet teşkil etmiştir. Sömürge ve pazar rekabetinde başarılı olamayan imparatorlukların sistemde önce ekonomik ardından da politik bir gerileme

yaşadıkları görölmüştür. Ekonominin global hal almasına ayak uyduramayan ve kendilerini dönüştüremeyen imparatorlukların günümüzde uluslararası sistemde mevcut olmadıklarına şahitlik edilmektedir. En yüzeysel ve özet şekliyle ifade edilmeye çalışılan süreç ekonomik sistemlerin yıkılmasının politik sistemlerin de sonunu getirdiği noktasında delil teşkil etmektedir. Bu noktada değinilmesi gereken diğer süreç ise coğrafi keşiflerdir. Doğunun ekonomik zenginlikleri ve ticaret yollarındaki hakimiyetinin söz konusu olduğu dönemlerde Doğu imparatorlukları/devletleri veya bu aktörlerle birlikte hareket eden aktörler uluslararası sistemin güçlü ve belirleyici aktörleri olmuşlardır. Ancak coğrafi keşifler neticesinde Batılı devletler tarafından yeni kıtaların keşfiyle ekonomik zenginliklere ulaşılması ve yeni ticaret yollarının ortaya çıkmasıyla beraber bu yollar üzerinde hakimiyet tesis edilmesi sonucunda Doğu'nun düşüşü Batı'nın ise yükselişi gerçekleşmiştir.

Günümüzdeki uluslararası sistem ise uluslararası ilişkilerin yaşadığı en büyük politik ve ekonomik buhranların ardından gerçekleşen İkinci Dünya Savaşı sonunda tesis edilmiştir. Bu savaşın en net kazananı olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) liderliğinde tesis edilen ekonomik ve siyasal sistem aksak yönleri ve tıkanıklarına rağmen mevcudiyetini sürdürmektedir. Siyasal anlamda Birleşmiş Milletler (BM) üzerinden sistematize edilen yapı, ekonomik açıdan ise kapitalist bir özellik göstermektedir. Bretton Woods'da gerçekleşen konferansta ABD'nin dayatmasıyla kabul edilen, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası üzerinden şekillenen uluslararası ekonomi büyük kapitalist ülkelerin denetimine sokulmuştur.

Soğuk Savaş boyunca ekonomik olarak Batı'nın tesis ettiği kapitalist sistemin geçerli olduğu uluslararası ilişkilerde 2000'li yıllara gelindiğindeyse, Batı'nın özellikle ekonomik üstünlüğüne karşı Asya'dan bir meydan okumanın varlığı hissedilmeye başlanmıştır: Anılan dönemin hegemon gücü ABD'ye karşı, "challenger" rolüne soyunan aktör Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) olmuştur. 1900'lü yılların ortalarına kadar yarı sömürge olan ÇHC, Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından öncelikle ekonomik anlamda iç dinamikleri üzerinden ciddi bir atılım sürecini başlatmış ardından da uluslararası ekonomide önemli bir aktör halini almıştır.

Bunları barışçıl bir dış politika söylemiyle yapmaya çalışan ÇHC, son yıllardaysa uluslararası sistemi ve bütün aktörleri doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkileyecek çok önemli bir projenin öncülüğünü üstlenmiştir. Süreç içerisinde çeşitli adlarla anılsa da son dönemde “Kuşak-Yol Girişimi/Projesi” olarak ifade edilen proje, bir yandan uluslararası sistemi ekonomik ve politik boyutta etkileme kapasitesine sahip olma diğer yandan da ABD'nin küresel hegemonyasına bir meydan okuma anlamına gelmektedir.

Hegemon-challenger mücadelesi olarak kavramsallaştırılabilecek bu sürece karşı, ABD'nin tepkisi ve geliştireceği strateji de söz konusu proje ya da meydan okuma kadar önemlidir. Bu projede yer alan önemli aktörlerden birinin İran olması da dikkate alınması gereken bir diğer mühim noktadır. Çünkü ABD açısından bir “öteki” veya “düşman” olarak ele alınan İran, bir yandan Washington'un başta Ortadoğu olmak üzere alt bölgesel sistemlerdeki varlığını “öteki” üzerinden meşrulaştırmakta; diğer yandan ise İran'dan tehdit algılayan aktörler ile ABD arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirme işlevi görmektedir. Dolayısıyla Beyaz Saray açısından İran'ın varlığı bir yandan tehditken; diğer yandan da kullanıma müsait bir enstrümandır. Ancak bahse konu tehdidin kullanılabilir olmaktan çıkması ya da tehdidin yönetilebilirlikten uzaklaşması ise gerçek manada mücadele edilmesi zor bir tehdidin varlığını beraberinde getirme riskini içermektedir. Bu nedenle Washington, Kuşak-Yol Girişimi kadar bu projede yer alan bazı kritik aktörleri de dikkate alarak politika tercihlerinde bulunmaktadır. ABD'nin Kuşak-Yol Girişimi bağlamında İran'a karşı nasıl bir politika tercihinde bulunduğu tartışıldığı bu çalışmada, jeopolitik temelde saptamalar yapıldıktan sonra elde edilen bulgular üzerinden geleceğe dair öngörülerde bulunulmaya çalışılmaktadır.

Küresel Meydan Okumanın Ekonomik Ayağı: Kuşak-Yol Projesi

2009 yılında tam anlamıyla hissedilen küresel kriz sonrasında ÇHC'nin dünya ölçeğinde altyapı yatırımlarını artırmak ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümelerinin önündeki engelleri kaldırmak amacıyla Lin Yifu tarafından “Çin'in Marshall Planı” şeklinde bir kavramsal öneri ortaya atılmıştır. Xu

Suhanda'nın öncülüğünde ilk uygulamaları başlatılan bu projenin temelinde söz konusu kriz sürecinde ÇHC'nin ihracat endüstrisinin çökmesiyle birlikte, Pekin Hükümeti'nin önderliğinde deniz aşırı bir girişimin başlatılması fikri yer almaktaydı. Böylece hem ekonomik anlamda kötü gidişatın önüne geçilebilecek hem de yerel ihtiyaçlar karşılanacaktı.¹

2013 yılına gelindiğindeyse ÇHC Devlet Başkanı Şi Ciping tarafından Çin hükümetinin küresel ekonomik projesi deklare edildi. Bu kapsamda “Bir Kuşak Bir Yol”, “İpek Yolu Ekonomik Kuşağı” ve “21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu” olarak adlandırılan projelerle Doğu Asya, Güneydoğu Asya ve Orta Asya ile Ortadoğu, Avrupa ve Afrika'yı birbirine bağlayacak koridor oluşturulması amaçlanmıştır.²

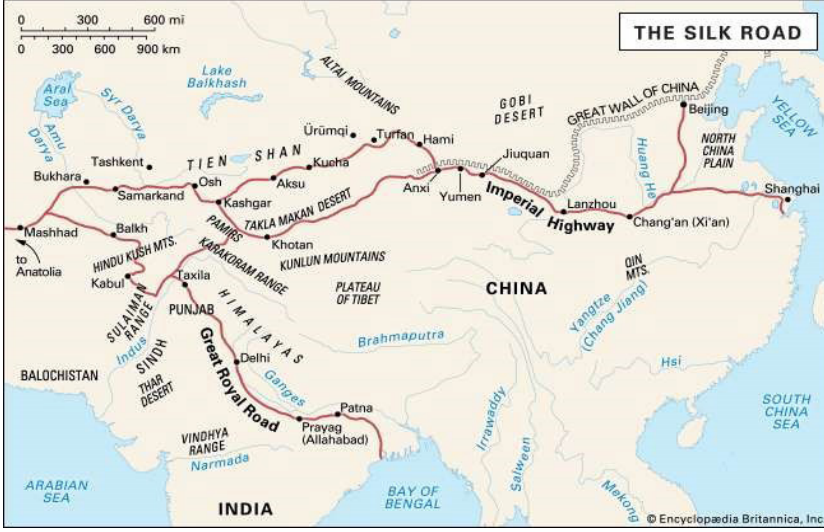
ÇHC'nin inisiyatifi ve bir anlamda liderliğinde yürütülecek bu projenin “İpek Yolu”yla ilintilendirilmesi ve zaman zaman da “Yeni İpek Yolu” veya “21. Yüzyıl'ın İpek Yolu” olarak adlandırılması da dikkat çekici bir durumdur. Bu noktada ilk olarak neden böylesi bir adlandırma veya çağrışımın söz konusu olduğu irdelenmelidir. Çin ile Akdeniz ve Karadeniz kıyı kentleri arasında çeşitli ticari malların taşındığı, Asya'yı baştan sona geçen İpek Yolu, M.Ö. 2000 yılının sonuna doğru Çin'le ticaret bağlantısı kurulan bir yol olarak ortaya çıkmıştır. İpek Yolu olarak adlandırılmasının sebebi ise bahse konu güzergâh boyunca taşınan malın büyük oranda Çin'den getirilen ipek olmasıdır. Asya ile Avrupa'nın ticari birleşmesini sağlayan bu güzergâha Çin ipeğinin taşınmasına istinaden “İpek Yolu” olarak adlandıran kişi 1877 yılında Alman coğrafyacı Ferdinand Von Richthofen'dir. Ferdinand Von Richthofen tarafından adlandırılan bu yol, İpek Yolu ticaretinin gözdesi olarak belirtilen Tang Hanedanlığı döneminde başkentlik yapan Şensi şehrinden başlayıp Bişkek, Merv, Semerkand, Buhara, Karakurum, Belh, Halep, Bağdat, Tahran ve İstanbul gibi önemli şehirlerden geçerdii.³

1 Nesrin Demir-Osman Tekir, “Marshall Planı, Yeni İpek Yolu Projesi ve Çin-ABD Rekabeti”, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 2018, s. 36.

2 Nurettin Akçay, “Turkey-China Relations Within the Concept of The New Silk Road Project”, *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(3), Aralık 2017, s. 77-78.

3 Beyhan İncekara-Rahmi İncekara, “Kervanyolu'ndan Medeniyet Yoluna: İpek Yolu Ticareti ve Çin”, *International Congress on Afro-Eurasian Research II Proceedings*, 17-20 Nisan 2017, Kütahya 2017, s. 16.

Harita 1: Tarihi İpek Yolu

Kaynak: "Silk Road Trade Route", *Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/Silk-Road-trade-route>, (Erişim Tarihi: 10.03.2019).

Tarihsel motivasyonları olan söz konusu proje, bir yandan Çin ekonomisinin ihtiyaç duyduğu enerji ve hammadde kaynakları ile ulaşım yollarını güvence altına almak; diğer yandan da ABD-Çin küresel rekabetinde alan kazanmak anlamlarına gelmektedir. Bu bağlamda özellikle doğu ve güneydoğu sınır komşularıyla sorunları olan Çin, deniz yollarında yalnız kalmış ve karşıt güçler tarafından baskı altına alınmıştır. ABD öncülüğünde bir araya gelen Güney Kore, Japonya, Vietnam ve Filipinler'in yer aldığı "Pasifik Bloku" olarak adlandırılabilir devletler, Doğu ve Güney Çin Denizi ile Pasifiklerde ÇHC'yi çevrelemiş haldelerdir. Bu nedenle ÇHC'nin hammadde ve enerji ihtiyacının karşılanması, enerji kaynakları ve ticaret yollarını kontrol edebilmesiyle söz konusu çevrelemeden kurtulması yönündeki en rasyonel seçenek Türk-İslam Dünyası üzerinden geliştirilecek stratejidir.⁴

4 Abdurreşit Celil Karluk, "Çin'in İpek Yolu Projesi ve Yumuşak Gücü", *1. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi Kitabı*, Gazi Üniversitesi Matbaası, Ankara 2017, s. 304.

Harita 2: Kuşak-Yol Girişimi

Kaynak: “‘Belt And Road’ Takes New Route”, *China Daily*, http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2015-04/15/content_20435585.htm, (Erişim Tarihi: 10.02.2019).

Güneydoğu Asya Ülkeler Birliği (ASEAN), Güney Asya, Türk Dünyası, Kuzey Afrika ve Avrupa’yı kapsayan bu proje, 4,4 milyar insanı etkilemesiyle dünya toplam nüfusunun yaklaşık %63’üne, toplam ekonomik hacmi ise 21 trilyon dolarla dünya ekonomisinin ise %29’una tekabül etmektedir.⁵ 2018 yılı itibarıyla 1 trilyon dolarlık yatırıma ulaşan Kuşak-Yol Girişimi’ne gelecek on yıl içerisinde birkaç trilyon dolar daha kaynak aktarımı yapılacağı beklentisi, özellikle finans çevrelerinde sıkça dile getirilmektedir.⁶ Bu devasa projenin temelinde ise iki farklı hattın oluşturulması düşünülmektedir. Bunlardan ilki; Çin, Orta Asya, Rusya ve Avrupa’yı birbirine karadan bağlayan ana hattır. Bu hat ile Orta Asya ülkelerinin altyapı imkânlarının geliştirilmesi, yerli ve yabancı yatırımların artırılması ve serbest ticaretin hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda yüksek hızlı demiryolu, karayolu, limanlar, havaalanları, doğalgaz hatları ve diğer altyapı projeleri hayata geçirilecektir. Diğer hat ise Çin’i Hint Okyanusu üzerinden Basra Körfezi’ne, oradan da Akdeniz’e denizden bağlayacak olan hattır.⁷

5 Karluk, *a.g.m.*, s. 305.

6 “Kuşak ve Yol ile 21. Yüzyıl Ekonomisi Yeniden Şekilleniyor”, *HSBC*, <https://www.business.hsbc.com.tr/tr-tr/tr/article/belt-and-road>, (Erişim Tarihi: 01.02.2019).

7 Erdal Tanas Karagöl, *Modern İpek Yolu Projesi*, SETA Perspektif, Sayı: 174, Mayıs 2017, s. 2.

Gelinen son noktada 5 güzergâh üzerinden projelendirilen Kuşak-Yol Girişimi'ndeki rotalar şu şekildedir:⁸

- Çin-Moğolistan-Rusya
- Çin-Merkez ve Batı Asya
- Çin-Hindiçin Yarımadası
- Çin-Pakistan
- Çin-Bangladeş-Hindistan-Myanmar

Türkiye, bu koridorlar içerisinde Orta Koridor olarak adlandırılan Çin-Merkez ve Batı Asya Koridoru üzerinde yer almaktadır. Türkiye'nin de önemli bir ortak olarak yer aldığı projenin katılımcıları ise 65 ülkeden oluşmaktadır. Bunlar:⁹

- Doğu Asya: Çin, Moğolistan.
- Güneydoğu Asya: Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland, Doğu Timor, Vietnam.
- Orta Asya: Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan.
- Ortadoğu ve Kuzey Afrika: Bahreyn, Mısır, İran, Irak, İsrail, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Umman, Katar, Suudi Arabistan, Filistin, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen.
- Güney Asya: Afganistan, Bangladeş, Butan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan, Sri Lanka.

---

8 "Bir Kuşak Bir Yol Projesi Nedir?", *İktibas*, <http://iktibasdergisi.com/2018/01/12/bir-kusak-bir-yol-projesi-nedir-proje-dahil-olan-65-ulke-hangileri/>, (Erişim Tarihi: 11.02.2019).

9 Aynı yer.

- Avrupa: Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Bosna Hersek, Hırvatistan, Çekya, Estonya, Gürcistan, Macaristan, Letonya, Litvanya, Makedonya, Moldova, Karadağ, Polonya, Rusya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna.

Kuşak-Yol Projesi'nde İran'ın Rolü ve Konumu: Jeopolitik Bir Bakış

Ana amacı Eski Dünya'yı veya Avrasya'yı ekonomik olarak entegre etmek olan Kuşak-Yol Projesi'nin söz konusu coğrafyada jeopolitik öneme haiz stratejik ülkeler ve devletlerin merkezi rol oynayacağı hatlar üzerinden tesis edilmesi planlanmaktadır. Bu bağlamda anılan hatların ve(ya) güzergâhların belirlenmesinde jeopolitik etmenler ile ekonomik ve ticari hassasiyetler gözetilmektedir. Bunların yanında güvenlik de önemli bir husus olarak yer almaktadır. Dolayısıyla Kuşak-Yol Projesi bağlamında konumu ve rolüne dair tespitler yapabilmek için önce İran'ın jeopolitik konumunun irdelenmesi gerekmektedir. Bu tartışmanın akademik bir zeminde yürütülmesi amacıyla da Uluslararası İlişkiler disiplinde coğrafya ile dış/uluslararası politika arasındaki ilişkiyi analiz eden jeopolitik yaklaşımların önermelerinin ele alınması gerekmektedir.

Uluslararası politika çözümlemelerinde alelade bir parametre olarak ele alınan çevresel faktörler ve coğrafya, esasında insanların davranış biçimlerinden siyasal yapılara kadar geniş bir yelpazede etkili ve kimi zaman da belirleyici bir husus olabilmektedir. Nitekim insan-çevre ilişkisini inceleyen akademisyenler, çevresel faktörlerin insan davranışlarını hem sınırlayan hem de birtakım olanak sunan bir olgu olduğunu iddia etmektedir. Buradan hareketle siyasal birimlerin de farklı iklim ve coğrafyalara sahip olmalarının farklı sonuçları doğuracağı iddia edilmektedir.¹⁰ Dolayısıyla siyasi coğrafya bağlamında herhangi bir saha, üzerinde yaşayanlara birtakım üstünlükler sağlayabilir ve bu üstünlükler bazen avantaj bazen de dezavantaj olarak yansıyabilir. Uluslararası İlişkiler tarihi boyunca önemini kaybetmeden muhafaza eden *toprak parçası*

---

10 Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, MKM Yayınları, Bursa 2008, s. 208.

veya *teritorya*, merkantilist çağ ve sömürgecilik döneminde oldukça ilgi çekici bir konu olmuş, Soğuk Savaş boyunca kısmen önemini yitirse de Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından yeniden *jeopolitik* bağlamda öne çıkmıştır. Literatürde bahse konu kavramı ilk kullanan kişi ise Rudolf Kjellen olsa da jeopolitiğin bir bilim konusu olarak incelenmesinin ilk örnekleri Alman Friedrich Ratzel'in çalışmalarıdır.¹¹

Kjellen tarafından ortaya atılan ve bilimsel anlamda ilk defa Ratzel'in kullandığı jeopolitik kavramı, etimolojik açıdan Yunanca toprak anlamına gelen "*geo*" sözcüğü ile yine Yunanca politika anlamına gelen "*politeia*" kelimelerinin birleşimi neticesinde ortaya çıkmıştır.¹² En genel anlamda bir ülkenin dış politikasını söz konusu ülkenin coğrafyasının belirlediğini ileri süren jeopolitik yaklaşım,¹³ Haushofer tarafından yeryüzündeki ilişkilerin siyasi gelişmelerle olan bağlantısını araştıran bilim olarak ifade edilmektedir.¹⁴ Bu bağlamda jeopolitikçiler, coğrafyanın dış politikayı belirleyen yegane faktör olduğunu ileri sürerken; siyasal coğrafyacılar olarak adlandırılabilirler. En genel anlamda bir ülkenin dış politikalarını açıklarken toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal nedenlerle birlikte coğrafyayı da parametre olarak ele almaktadır. Nitekim ister siyasal coğrafyacılar isterse jeopolitikçiler olsun Mackinder'den Spykman'a kadar geniş bir yelpazede coğrafyanın dış politikayı belirleyen bir unsur olduğu kabul edilen bir varsayımdır.¹⁵

Devletlerin dış politikalarını inceleyen Uluslararası İlişkiler disiplininde coğrafya-dış politika ilişkisi bağlamında öne çıkan üç ana yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar literatürde en sık kullanılan adlandırmalarıyla şunlardır: Deniz Hakimiyeti Yaklaşımı, Kara Hakimiyet Yaklaşımı ve Kenar Kuşak Yaklaşımı'dır. Bahse konu ekolün ilk temsilcilerinden olan Alfred Thayer Mahan (1840-1914) determinist bir yaklaşımla jeopolitik çevrenin siyasal davranışlar

11 Alexandros Stogiannos, *The Genesis of Geopolitics and Friedrich Ratzel*, Springer International Publishing, Switzerland 2019, s. 12; İsmail Hakkı İşcan, "Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(2), Yaz 2004, s. 49.

12 Graham Evans-Jeffrey Newnham, *The Penguin Dictionary of International Relations*, Penguin Books, London 1998, s. 2.

13 Süha Güney, *Siyasi Coğrafya*, Cilt: 2, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1993, s. 6.

14 Suat İlhan, *Jeopolitik Duyarlılık*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 14.

15 Arı, *a.g.e.*, s. 208.

üzerindeki etkisini incelemiş ve bu kapsamda İngiltere'nin global politika izleyen büyük bir deniz gücü olduğu dönemi baz almıştır. Anglo Amerikan ekole mensup Mahan, büyük devlet olmanın ön koşulu olarak denizlerin ve özellikle de stratejik su yollarının denetim altına alınmasını ileri sürmüştür. Büyük Britanya İmparatorluğu'nu baz alarak geliştirdiği yaklaşımda söz konusu imparatorluğun yükselme dönemiyle deniz gücü arasındaki korelasyona dikkat çekmektedir.

Bahsi geçen dönemde Panama Kanalı dışında Dover, Cebelitarık, Süveyş Kanalı, Ümit Burnu ve Malakka Boğazı'nı elinde tutan İngiltere'yle aynı şekilde okyanusa çıkışı kolay olan ABD; Almanya ve Rusya'ya göre deniz ticaretinin avantajlarından daha fazla yararlanmış ve mutlak bir üstünlük elde etmiştir. Dolayısıyla Mahan, okyanuslara açılma imkânına sahip devletlerin hem olanaklarının arttığını hem de diğer devletlerle ilişkilerinde daha geniş bir hareket serbestisine sahip olduğunu dile getirmiştir. Öte yandan kara veya yarı kara devletleri ise zaruri olarak savunma yeteneklerini bölmek ve (kara ordusuna ağırlık vermek suretiyle) daha fazla harcama yapmak zorunda kalacaklardır.¹⁶

Jeopolitik okulun önde gelen isimlerinden bir diğeri İngiliz Halfrod Mackinder'in "Kara Hakimiyet Yaklaşımı"na göreyse; dünyayı yönetmek isteyen aktörlerin kontrol altında tutması gereken önemli bir coğrafi sınır vardır. Bu coğrafi alanda "Heartland/Kalpgah ve Dünya Adası" kavramlarıyla ifade edilen iki önemli bölge bulunmaktadır. Mackinder'e göre; Doğu Avrupa'yı ele geçiren "Kalpgah"a, kalpgahı ele geçiren ise "Dünya Adası"na hâkim olur. Dünya Adası'na hâkim olmak; Dünya'ya hâkim olmayı sağlar.¹⁷ İngiliz jeopolikçiye göre, önceki çalışmalarında mihver bölge olarak adlandırdığı kalpgah, jeostratejik açıdan en önemli bölgedir ve Batı Sibiryaya, Türkistan, Avrupa'nın Volga Havzası, Baltık Denizi, Tuna Nehri, Ermenistan, İran ve Tibet'i kapsamaktadır. Kalpgah'ın dışında kalan Asya toprakları ve Afrika ise dünya

---

16 Arı, *a.g.e.*, s. 214-215.

17 Halford John Mackinder, "The Geographical Pivot of History", *The Geographical Journal*, 23(4), 1904, s. 421-444.

adasını oluşturmaktadır.¹⁸ Mackinder'in yaklaşımına bakıldığında Kalpgah olarak ifade ettiği bölgeyle Avrasya'nın örtüştüğü ve dünya adasının da Avrasya merkezli olduğu görülmektedir. Dolayısıyla küresel anlamda merkezi öneme sahip olan coğrafya, küresel liderlik veya başat aktörlük için hâkim olunması gereken en önemli alandır.

Bir diğer jeopolitikçi yazar Nicholas J. Spykman ise Mackinder'in Hertland kavramına ve yaklaşıma alternatif bir model geliştirmiş ve Kenar Kuşak (Rimland) Yaklaşımı'nı ortaya atmıştır. Spykman da Mackinder'in Kalpgah olarak adlandırdığı bölgeyi merkeze alarak bir teorik çerçeve çizmeye çalışmıştır. Bu kapsamda çevreden merkeze bir hakimiyetin etkisinden bahsetmektedir. Rimland yaklaşımına göre dünyaya hâkim olmak için sadece Kalpgah'a değil; onu çevreleyen Kenar Kuşağa da hâkim olmak gerekmektedir. Rimland kuşağında yer alan ülkeler ise Avrupa ülkeleri, Türkiye, Irak, İran, Pakistan, Afganistan, Hindistan, Çin ve Kore'dir.¹⁹

Yukarıda ana hatlarıyla verilen jeopolitik yaklaşımın önermeleri üzerinden bir okuma yapıldığında coğrafyanın veya daha doğru ifadeyle jeopolitik konumun devletlerin hem dış politika tercihleri ve kararlarında hem de uluslararası politikadaki rolü ve konumlarında etkili bir unsur olduğu görülmektedir. Bu noktadan hareketle İran'ın jeopolitik konumuna dair bir okuma yapılması suretiyle hem uluslararası politika hem de daha spesifik olarak Kuşak-Yol Girişimi bağlamında birtakım tespit ve önerilerde bulunmak mümkündür.

Ortadoğu'nun kadim medeniyet parçalarından olan İran, 25-49 kuzey enlemleri 44-63 boylamları arasında yer almakta ve doğu sınırlarında Afganistan ile 936 km, Pakistan ile 909 km, Türkmenistan ile 992 km; batısında Irak ile 1458 km, Türkiye ile 499 km; kuzeyinde Azerbaycan ve Nahçıvan ile 432 km, Ermenistan ile 35 km'lik bir sınıra sahiptir. Ayrıca güney sınırında Basra

18 Hayati Taban, "Klasik ve Eleştirel Jeopolitiğin Karşılaştırılması ve 'Stratejik Derinliğin' Bu Bağlamda İncelenmesi", *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(1), 2013, s. 43.

19 Nicholas J. Spykman, *The Geography of the Peace*, Harcourt Brace and Company, New York 1994, s. 43.

Körfezi'ne uzanmaktadır. Güneyinden denize çıkışı olan İran'ın kuzeyde ise statüsüne dair tartışmalar bulunan Hazar Denizi'ne kıyısı bulunmaktadır.²⁰ Dahası Hürmüz Boğazı ile Basra Körfezi üzerinde etkin pozisyon elde etmektedir.²¹ Yüzölçümü 1.648.195 km² olan İran, toprakları bakımından dünyanın 19. büyük ülkesidir. Söz konusu ülke genişliğinin 1.531.591 km²'sini kara parçası oluştururken 166.600 km²'si ise kıyıdır.²² Verilen koordinatlar ve özellikler bağlamında İran'ın Orta Asya, Ortadoğu, Kafkasya ve Anadolu coğrafyasının kilit ülkelerinden biri olduğu görülmektedir. Ayrıca Akdeniz, Karadeniz ve Güney Asya jeopolitiğini de etkileme kapasitesine sahip olduğunun belirtilmesi gerekir.

Harita 3: İran Haritası

Kaynak: "Iran", *CIA Factbook-Central Intelligence Agency*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/attachments/maps/IR-map.gif>, (Erişim Tarihi: 10.02.2019).

20 Yavuz Cankara, *Yeni Oyun: İran'ın Nükleer Politikası*, İstanbul, IQ Yayıncılık, 2005, s. 55.

21 Nihat Ali Özcan, *İran Sorunu'nun Geleceği: Senaryolar; Bölgesel Etkiler ve Türkiye'ye Öneriler*, TEPAV Ortadoğu Çalışmaları, Haziran 2006, s. 19.

22 "Iran", *CIA Factbook-Central Intelligence Agency*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html>, (Erişim Tarihi: 12.02.2019).

Kuzey Avrasya'yı Basra Körfezi ve Hint Okyanusu'na bağlayan İran toprakları, aynı zamanda Orta Asya ve Güney Asya'yı Batı Asya'ya bağlamaktadır. Anılan bağlantı sadece coğrafi bir işlev görmemekte; doğu-batı ve kuzey-güney ticaret yolları bağlamında da önem arz etmektedir. Bu noktada İran toprakları, kuzey-güney ticaret yollarının merkezinde olup; doğu-batı ticaret yollarının ise önemli bir güzergâhıdır. Dahası İç Avrasya'da bulunan ülkelerin güneydeki uluslararası sulara çıkması noktasında da İran hayati derecede öneme sahiptir. Hazar Denizi'ndeki enerji kaynakları ve bu denizin taşımacılık bağlamındaki önemi de eklenince, İran'ın jeopolitik konumunun ne derece önemli olduğu daha iyi anlaşılabilir.²³

Coğrafi anlamda önemli alt bölgesel sistemlerin kesişim düzleminde yer alan İran'ın jeopolitik önemi sadece bunlarla sınırlı değildir. Yukarıdaki paragrafta bahsedilen durumun yanı sıra söz konusu bölge İslamîyet, Hristiyanlık, Hinduizm ve Budizm gibi yaygın dinlerin de kesişim noktalarındandır. Tarihsel süreç içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapan İran'ın Fars, Türk, Slav ve Arap gibi medeniyet özneleriyle ilişkisi vardır. Çok sayıda medeniyet ve inanç dünyasının etkilerinin görüldüğü ülkenin böylesi bir durum arz etmesinin nedenleri ise jeopolitik konum ekseninde tarihi "*Baharat Yolu*" ve "*İpek Yolu*"nun bu topraklar üzerinden geçmesiyle ilişkilidir.²⁴

Kuşak-Yol Girişimi bağlamında ele alındığında ise İran, hem coğrafi konumu hem de jeopolitik öneminden dolayı oldukça mühim bir ülke olarak ele alınmaktadır. ÇHC'nin proje bağlamında projeksiyonuna bakıldığında üç hattın İran ve İran'ın yakın çevresiyle doğrudan ilintili olduğu görülmektedir. Bunlar; kuzey-orta ve güney hatlardır. Güney hat, doğrudan İran toprakları üzerinden planlanmaktadır. Kuzey hat, İran'ın işbirliği içerisinde olduğu Rusya üzerinden, orta hat ise İran'ın komşusu ve son dönemde işbirliği içerisinde olduğu Türkiye üzerinden dizayn edilmeye çalışılmaktadır.

23 Dinmuhammed Ametbek, *İran Dış Politikasının Jeopolitik Kodları*, Balgat Çalışmaları, Sayı: 3, ANKASAM, Ankara 2017, s. 22.

24 Hasan Kara, "Orta Asya Ülkelerindeki Etnik Yapının Bölge Güvenliğine Etkileri", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 1(2), 2006, s. 103.

İran'ın önemi sadece üzerinden hat geçmesi veya diğeri iki kritik hat üzerinde etkili veya onlarla ilişkili olmasıyla sınırlı değildir. ÇHC'nin endüstri ve sanayisi ziyadesiyle önem atfettiği İran ve Türkmen gazı da Kuşak-Yol Girişimi'nin öncelikleri arasındadır. Söz konusu projenin başarıyla hayata geçirilmesi durumunda ÇHC, hem enerji ihtiyacını karşılayacak hem de Orta Asya, Kafkasya ve Akdeniz'de ekonomik etkisini artıracaktır.²⁵ Çin açısından oldukça rasyonel duran bu seçenek, İran için de oldukça önemlidir. Böylece İran, bir yandan enerji kaynaklarını uluslararası ticarete kullanabilecek diğeri yandan da ÇHC'yle karşılıklı bağımlılık ve işbirliği sürecine girecektir. Bir diğeri husus ise ekonomik anlamda güçlenen Tahran'ın bu sayede Avrasya'da daha etkin hale geleceğidir.

Yukarıdaki paragrafta bahsedilen fırsatı gören İran, Kuşak-Yol Girişimi noktasında gayet istekli bir politika izlemektedir. Hem gerekli altyapı çalışmaları yürütölmekte hem de projeye ilişkin uluslararası platformlarda görüntü vermeye çalışmaktadır. Bu kapsamda Antik Medeniyetler Forumu'nda ÇHC Dışışleri Bakanı ile İran Dışışleri Bakanı bir araya gelmişlerdir. Bu görüşmede mevzubahis proje kapsamında işbirliğinin derinleştirilmesi için anlaşmaya varılmış, ardından 14-15 Mayıs 2017 tarihlerinde Pekin'de düzenlenen ve 29 ülkenin devlet ve hükümet başkanı düzeyinde katılım gösterdiği "Kuşak ve Yol Uluslararası İşbirliği Forumu"nda da Tahran yönetimi adına Ekonomi ve Maliye Bakanı hazır bulunmuştur. Forumda, İran transit bir ülke olarak İpek Yolu'nu "kazan kazan" işbirliği bağlamında gördüğünü vurgulamıştır. Bu yıl aynı zamanda çekimlerinin Türkiye, İran, Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan, Pakistan, Almanya ve İtalya'da yapıldığı "Ekonomik Kuşak" ile ilgili bir belgesel, CCTV kanalında yayınlanmıştır.²⁶

Ekonomik çıktıkları ve önemi aşikar olan projede İran'ın konumu ve rolü sadece ekonomik kaynaklar veya güzergâh hatlarıyla sınırlı değildir. Geniş katılımlı ve küresel bir proje olarak tasarlanan

---

25 Özlem Zerrin Keyvan, "İran'ın Bir Kuşak Bir Yol Girişimindeki Yeri", ANKASAM, <https://ankasam.org/iranin-bir-kusak-bir-yol-girisimindeki-yeri/>, (Erişim Tarihi: 13.02.2019).

26 Aynı yer.

Kuşak-Yol Girişimi'nin Ortadoğu üzerinden Akdeniz'e açılması noktasında Pekin yönetimi açısından en önemli partnerlerin başında Tahran gelmektedir. Çünkü İran, gerek Şii jeopolitiğindeki etkisi ve gücü gerekse Ortadoğu'daki son dönem gelişmeler bağlamında eli en kuvvetli aktörlerden birisi olarak görülmesiyle dikkat çekmektedir. Suriye Krizi'yle birlikte yayılması daha da güçlü bir şekilde gerçekleşen Tahran'ın doğrudan ve paramiliter aktörler aracılığıyla Irak, Suriye, Lübnan ve Ürdün kuşağında bir koridor inşası görülmektedir. Şii koridoru olarak adlandırılabilir bu koridorun İran himayesinde tesisi ise Tahran'ı hem Ortadoğu hem de küresel jeopolitikte çok daha güçlü bir konuma taşıyacaktır. Pekin ve Washington yönetimleri de bu gelecek projeksiyonunu görmektedir.

ABD'nin İran Politikasını Kuşak-Yol Projesi Perspektifinden Okumak

1979 yılına kadar ABD'nin önemli müttefiklerinden olarak Sovyetler Birliği'nin çevrenmesi projesinde ABD'nin ileri karakolu olma misyonunu üstlenen İran,²⁷ Humeyni liderliğinde gerçekleşen İslam Devrimi'yle birlikte hem kendi tarihinde hem de ABD'yle ilişkileri ve dış politika tercihlerinde yeni bir sayfa açmıştır. Tahran'ın yeni bir yola girmesiyle Ortadoğu jeopolitiğinde bütün dengeleri değiştiren yeni bir süreç başlamıştır. Kuzey Afrika'dan Orta Asya ve Hindistan'a kadar uzanan coğrafyada ciddi etkisi olan bu kırılma ABD'nin Ortadoğu politikasını yeniden ele almasına sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda ilk olarak Mısır'a yönelen Beyaz Saray yönetimi, İsrail ile Mısır arasında tıkanan görüşmeleri yeniden hareketlendirmiş ve 20 Şubat 1979 tarihinde Camp David'de iki ülkenin anlaşmaya varmasını sağlamıştır. Bu hamle sonucunda Mısır, İsrail'le uzlaşmış ve Washington açısından İran'dan boşalan müttefik aktör rolünü üstlenmiştir. İran'la ideolojik ve mezhepsel nedenler başta olmak üzere çeşitli sorunlar yaşayan Irak da desteklenmiş ve Tahran'a karşı Bağdat bir denge unsuru olarak ele alınmıştır.

27 Doğan Başaran, "Realizm-İdealizm İkilemi Bağlamında İran'ın Dış Politika Yönelimlerine Teorik Bir Bakış", *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), Ekim 2017, İran Özel Sayısı, s. 226.

Keskin bir ABD ve İsrail karşıtlığı üzerine inşa edilen İran İslam Cumhuriyeti'yle sürekli çatışma halinde olan ABD ise başta petrol olmak üzere çeşitli politik ve stratejik nedenlerden dolayı bölgeyi elinde tutmak istemekteydi. Dolayısıyla ABD, İran İslam Devrimi Lideri Ayetullah Humeyni sonrasında İran'la menfaate dayalı işbirliği yollarını aramıştır. Washington yönetiminin işbirliği girişimleri bir sonuç vermeyince karar alıcılar ekonomik ambargo ve askeri tehditlerle Büyük Ortadoğu Projesi içerisinde İran'ı ve onunla işbirliğine girebilecek ülkeleri etkilemeye çalışmıştır.²⁸ Bu çerçevede İran, uluslararası sistemden izole edilmek ve ötekileştirilmek istenmiştir. Söz konusu süreç, gerek İran gerekse de İran'la işbirliği içerisinde olan devletler bağlamında askeri seçenekler gündeme alınmaksızın 11 Eylül 2001 tarihindeki saldırılara kadar devam etmiştir.

Uluslararası İlişkiler tarihinin kaydettiği en büyük ve sonuçları bakımından en etkileyici terör saldırılarının başında yer alan 11 Eylül saldırıları ise hem ABD'nin güvenliği yeniden okuması hem de öteki ve düşman olarak tanımladığı devlet ya da aktörlerin yer aldığı coğrafyaları dizayn etme fırsatını doğurmuştur. Anılan dönemin ABD Başkanı George W. Bush, saldırıları ABD ve onun inşa ettiği sisteme yönelik bir savaş olarak tanımlamıştır. Saldırıların şokunun atlatılmasının ardından 6 Kasım 2001 tarihinde düzenlenen "Terörizmle Mücadele Konferansı"nda bütün ulusların bu savaşta bir tarafı seçmek zorunda olduğu açık ve net olarak ifade edilmiştir.²⁹ Gergin bir havanın hâkim olduğu bir ortamda 20 Eylül 2001 tarihinde ise Başkan Bush tarafından Kongre'de yapılan konuşmada ABD'nin Ulusal Mücadele Stratejisi'nin işaretleri verilmiştir. Söz konusu belgede öne çıkan iki husus şu şekildedir:³⁰

1. Terörizm ve diktatörlükle mücadele etmek suretiyle barışın tesisi
2. Özgür ve açık toplumların desteklenmesi ve yaygınlaştırılması

28 Yaşar Semiz-Birol Akgün, "Büyük Ortadoğu Jeopolitiğinde İran-ABD İlişkileri", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 2005, s. 167.

29 Kemal Evcioğlu, *Büyük Ortadoğu Projesi*, Umay Yayınları, İzmir 2005, s. 96.

30 Detaylı bilgi için bkz. <http://www.whitehouse.gov/administration/eop/nsc/>, (Erişim Tarihi: 18.11.2018).

11 Eylül saldırıları sonrasında önleyici güvenlik yaklaşımı çerçevesinde hareket eden ve kendini savaşta olarak niteleyen ABD açısından gerek ulusal güvenlik gerekse tüm özgür ulusların ve uluslararası sistemin güvenliğini tehdit eden terörizm ve buna destek veren “rogue states/haydut devletler” söz konusuydu. İlk olarak 1985 yılında dönemin başkanı Ronald Reagan tarafından “kanun dışı (backlash) devletler” anlamında kullanılan kavram Bill Clinton döneminde ise “haydut devlet” anlamını yüklenmiştir. Dışişleri Bakanı Madeleine Albright ise kavramın ne anlama geldiğine dair net bir tanım yapmıştır. Bu minvalde haydut devletler; özellikle uzun menzilli füzelere sahip bir tarafa bağlı olmayan ve uluslararası sistemi sabote amacı güden devletlerdir. Tanım kapsamında İran, Irak, Küba, Kuzey Kore, Libya ve Suriye, haydut devlet olarak nitelendirilmiştir. Nitekim altyapısı daha önceden oluşturulan “ötekiler”, 11 Eylül saldırılarıyla birlikte ABD tarafından net olarak ortaya konulmuştur. Yani Bush Doktrini'yle birlikte ABD'nin yeni düşman konsepti ve terörizm söylemi şekillenmiş olup; şer eksenli ve terörle mücadelede önleyici saldırı anlayışına geçilmiştir.³¹ 11 Eylül saldırılarından görev süresinin sonuna kadar terörizmle mücadeleye öncelik veren Bush, bu kapsamda İran'ın da dahil olduğu altı ülkeyi hedefe koymuş ve sırasıyla Afganistan ve Irak'a askeri müdahalelerde bulunmuştur. Bu süreçte İran'ın ciddi anlamda bir reaksiyon göstermemesi; hatta dolaylı olarak özellikle de Irak müdahalesini desteklemesi, Washington'un Tahran'a yönelik hareket planını (sadece askeri anlamda kastedilmemiştir) geciktiren nedenlerin arasında yer almıştır.

Obama döneminde ise ABD'nin küresel hegemonyasına yönelik esaslı tehdidin Asya-Pasifik'ten geldiği noktasındaki görüş, karar alıcılar nezdinde kabul edilir boyut kazanmıştır. Bu tehdide karşı alınacak tedbirler noktasında ise yumuşak güç enstrümanlarının kullanımı tercih edilmiştir. Nitekim Obama, Trans Pasifik Anlaşması'nı imzalamıştır. Bu dönem içerisinde ABD ilk defa 2011 yılının Temmuz ayında Kuşak-Yol Projesi'yle ilgili olarak görüş beyan etmiştir. Bu tarihte ABD Dışişleri Bakanı

31 Engin Akçay-Özdemir Akbal, “ABD Güvenlik Politikasında Söylem ve Pratik”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(22), 2013, s. 9.

Hillary Clinton, Hindistan'ın Madras şehrinde yaptığı açıklamada Afganistan'ın Orta Asya ve Güney Asya arasında bir ticaret merkezi olarak dizayn edilmesi kapsamında projeye dair bir tasarımları olduklarını ifade etmiştir. Ancak proje, ekonomik ve politik desteğin sağlanamamasından dolayı ABD açısından rafa kaldırılmıştır.³² Washington'un eylem planına dahil etmediği proje, küresel rakibi Pekin tarafından ise sahiplenilmiştir. Bu kapsamda gelişen inisiatifler çerçevesinde ABD yönetimi de bir yandan projeye yönelik genel bir strateji diğer yandan da projenin önemli aktörlerinden biri olmaya aday İran'a dair bir dış politika vizyonu geliştirmeye çalışmaktadır.

Bir önceki bölümde İran'ın hem jeopolitik hem de Kuşak-Yol Girişimi bağlamındaki önemi belirgin olarak açıklanmıştır. ABD'li karar alıcılar, İran'ı 1979 yılındaki devrimden itibaren öteki ve düşman olarak kodlamışlardır. Bu düşmanlık dolaylı olarak Beyaz Saray yönetiminin stratejilerinin hayata geçirilmesi noktasında da önem arz etmektedir. Son dönemin en önemli projeksiyonu için de ABD yönetimi, İran'ı bölgeyi istikrarsızlaştırıcı bir aktör olarak kodlamakta ve Kuşak-Yol Girişimi güzergâhlarının istikrarını ve güvenliğini negatif yönlü bir seyre sokmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda Başkan Donald Trump'ın İran politikasını anlayabilmek için 2017 yılının Aralık ayında kamuoyunda paylaşılan Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi üzerinden bir okuma yapıldığında aşağıdaki hususlar tehdit bağlamında göze çarpmaktadır.³³

- Revizyonist güçler olarak tanımlanan Rusya ve Çin. Bu noktada Rusya politik, Çin ise ekonomik olarak revizyonist güç kategorisinde ele alınmıştır.
- Serseri devletler olarak tanımlanan İran ve Kuzey Kore.
- Uluslararası tehdit grupları. Özellikle Cihatçı terörist gruplar. Belgede bu grupların Ortadoğu'da alan kazanmalarına hususiyetle vurgu yapıldığı görülmektedir.

---

32 Akçay, *a.g.m.*, s. 78.

33 National Security Strategy of the United States of America (2017 NSS)- December 2017, The White House, s. 1.

Belge okunduğunda serseri rejimler olarak sürekli İran ve Kuzey Kore'den bahsedildiği görülmektedir.³⁴ Bu noktada mevzubahis ülkelerin serseri devletler olarak tanımlanması ve direk adlarının verilmesi suretiyle hedefe konulmalarıyla Kuşak-Yol Girişimi arasında bir bağının olmadığı ifade etmek çok doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Belgede İran'la ilgili kısımlara bakıldığında öne çıkanlar ise şu şekildedir:³⁵

- İran (ve Kuzey Kore), ABD ve müttefiklerini tehdit etmektedir.
- İran (ve Kuzey Kore) buldukları bölgeyi istikrarsızlaştırmaktadır.
- İran, açıktan terörist grupları desteklemekte ve ABD'yi yıkmaya çalışmaktadır. (Bu kısım ayrıca Kuzey Kore'nin de nükleer silahlar üzerinden bir tehdit olduğu belirtilmektedir.)
- İran, Lübnan Hizbullahı gibi yapılarla ABD ve müttefiklerini tehdit etmektedir.
- ABD, İran (ve Kuzey Kore) tarafından gelebilecek füze saldırılarına karşı savunma sistemlerini aktif olarak kullanmaktadır. Bu noktada Rusya ve Çin arasındaki ilişki ile söz konusu ülkeler birlikte anılmıştır.

Son dönemde Kuşak-Yol Girişimi'ni, söz konusu projeye dahil olan devletler için de bir tehdit olarak sunan ABD,³⁶ başta İran olmak üzere projedeki aktörleri İran'ı istikrarsızlaştırıcı bir role büründürmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda Trump yönetiminin hamleleri aşağıdaki gibidir:

34 Detaylı bilgi için bkz. National Security Strategy of the United States of America (2017 NSS)-December 2017, The White House.

35 Aynı yer.

36 ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence, 2018 yılında düzenlenen APEC Zirvesi'nde Çin'in proje kapsamında vereceği kredilerle ülkeleri borç batağına düşürerek bağımsızlıklarını ele geçireceğini ifade etmiştir. Detaylı bilgi için bkz. "APEC Summit Fails to Agree on Statement Amid Us-China Spat", *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2018/nov/18/apec-summit-mike-pence-warns-of-chinas-constricting-belt-and-one-way-road>, (Erişim Tarihi: 11.02.2019).

- İnan ile imzalanan Nükleer Anlaşma tek taraflı olarak fes edilmiştir.
- İnan'a yaptırımlar devreye sokulmuştur.
- Afganistan'da Taliban ile görüşmelere başlanmış olup süreç devam etmektedir.
- Ortadoğu'dan askerlerini çekeceğini açıklamasıyla bölgenin yeniden istikrarsızlaştırılması hedeflenmiştir.
- İnan'da ekonomik nedenlerle halkın sokaklara inmesi teşvik edilmiş ve desteklenmiştir.
- Tahran'ın denetiminde olan Irak'ın güneyi Basra'da halkın sokaklara inmesi için altyapı oluşturulmuş ve süreç aktive edilmiştir.
- Doğu Türkistan meselesi yeniden Müslüman ülkelerde gündeme taşınmakta ve bu şekilde Müslümanlar üzerinden Çin karşıtlığı aktive edilmeye çalışılmaktadır. Böylece Müslüman devletlerin karar alıcıları üzerinde kamuoyu baskısı oluşturulmaya çalışılmaktadır.
- İsrail-İnan gerginliği körüklenmektedir.
- İnan'ın etkisinde olabilecek ülkelerde de istikrarsızlaştırma süreci devam etmektedir. Suriye ve Lübnan bunun en net örnekleridir.
- Keşmir Sorunu'nun kamuoyunda yeniden tartışmaya açılmasıyla İnan'ın da dahil olacağı yeni bir aktif kriz süreci planlanmaktadır.

Sonuç

Uluslararası ilişkiler ya da dünya siyasi tarihinde köklü ve yapısal değişimler yaşanmasına sebep olan en önemli dönüm noktalarından biri; dünya ticaret yollarını kontrol eden aktörlerin değişmesi veya yeni ticaret yollarının etkinleştirilmesidir. Bu önermeye delil teşkil edebilecek en somut olgu ise coğrafi keşifler sayesinde deniz yollarının keşfedilmesi ve kadim ticaret yollarının önemini yitirmesi sonucu hem uluslararası politikada baskın aktörlerin değişmesi hem de süreç içerisinde uluslararası ilişkiler aktörlerinin değişmesidir. Çünkü bireylerin, halk yığınlarının ve toplumsal yapı/organizasyonların güvenlik ve refah gereksinimlerini karşılamak üzere tesis edilen siyasi mekanizmaların günümüzdeki karşılığı olan devletlerin güç kapasitesi ve bekası bağlamında en önemli alt yapısal unsur ekonomi ya da ticaret olgusudur. Dolayısıyla kimi ekollere göre artı değer paylaşımı sorununun bir sonucu olarak özetlenebilecek politik üstyapı bağlamında ekonomik altyapı oldukça belirleyici bir parametredir.

Tarihsel olarak da teyit edilen ekonomik dinamiklerin politik yapı ve gelişmeleri etkilediği gerçeğinden hareketle günümüzde ÇHC'nin öncülüğünde hayata geçirilmeye çalışılan Kuşak-Yol Girişimi/Projesi sadece ekonomik boyutu olan bir aksiyon olmanın çok daha ötesindedir. Dünya ticaret yollarının yeniden dizaynını ve bu bağlamda hâkim aktörlerin hegemonyasını hedef alan Kuşak-Yol Girişimi'nin en ciddi boyutta tehdit ettiği ülke ise ABD'dir. Bu gerçeğin farkında olan Washington yönetimi, gerek makro düzeyde-küresel bazda gerekse mikro düzeyde-devletler bazında bahsi geçen tehdide yönelik ön almaya başlamıştır. Bu noktada ABD açısından önem arz eden devletler arasında ilk sıralarda İran yer almaktadır.

68 ülkeyi doğrudan kapsayan Kuşak-Yol Projesi'nin ana hatlarıyla okunması halinde girişime dahil olan devletlerin kara ve denizyolu üzerinden kadim ticaret yollarını referans alarak yeni bir yapılanma öngördüğü söylenebilir. Biraz daha ileri gidilmesi halinde yeni bir ekonomik sistem ve buna bağlı olarak uluslararası sistemin yapısal dönüşümü dahi ifade edilebilir. Bu noktada çeşitli

ulaştırma yollarının inşası ya da iyileştirilmesi ve deniz ticaret yollarına ilişkin dzenlemeler söz konusu olmaktadır. Ayrıca projenin tam anlamıyla uygulamaya geçmesiyle birlikte milli geliri düşük olan ülkelerde milli gelirin artması ve kalkınmanın hızlanması beklenmektedir. Bu ülkelerden birisi de İnan'dır. İnan'ın milli gelirin artması veya kalkınma göstergelerinin iyileşmesi, ABD'nin İnan izolasyonuna darbe vurulması anlamına gelmektedir.

Kuşak-Yol Projesi kapsamında belirtilmesi gereken bir diğer husus ise projeye dahil olan ülkelerin birbirleriyle ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesi durumudur. Dolayısıyla Washington yönetimi açasından, müttefiki olan devletlerle rakip, öteki veya düşman kategorisinde ele aldığı devletler arasında ilişkilerin gelişmesi çok sessiz kalınacak bir projeksiyon değildir. Örneğin ABD, Türkiye'nin İnan'la yapısal bir ekonomik işbirliği veya yakınlaşmaya girmesine sıcak bakmayacaktır. Bu örnekler hem genel anlamda hem de İnan özelinde daha da çoğaltılabilir.

ABD-İnan ilişkilerinde veya Washington'un Tahran politikasında etkili unsurlardan bir diğeri ise Kuşak-Yol Projesi'nin ana güzergâh veya hatlarıdır. Bahse konu projede önemli hatlardan bir tanesi Çin'den daha net ifadeyle Doğu Türkistan'dan başlayan ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nden geçip Pakistan üzerinden İnan ve Ortadoğu'ya bağlanan hattır. Bu hat bağlamında daha detaylı bir okuma yapıldığında Çin'deki Hangshou'dan başlayıp, Beijing ve Urumçi üzerinden Orta Asya'da Özbekistan, Kazakistan, Tacikistan ve Türkmenistan'ı içine almakta, devamında Pakistan ve İnan üzerinden Türkiye'ye ulaşmaktadır. Türkiye'de ise Erzurum üzerinden İstanbul'a, oradan Balkanlar ve Kuzey ülkelerini aşarak Amsterdam ve Madrid'e uzanan güzergâhtan oluşmaktadır. Ayrıca söz konusu hattın Kuşak-Yol Projesi'nin en önemli iki hattından biri olduğunun ifade edilmesi gerekmektedir. İnan ise böylesi önemli bir hattın merkezi ülkelerinden birisidir. Dolayısıyla söz konusu ülke, bölgesel ve küresel düzeydeki yaklaşık 70 devleti doğrudan, ekonomik ve politik sistemi ise dolaylı olarak etkileme kapasitesine sahip bir ekonomik hattın merkezinde yer almaktadır. Bu projenin içerisinde yer alan İnan yönetiminin güçlenmesi de birçok yönden etki doğuracaktır. Bu bağlamda hem ABD'ye meydan okuyan cephe

genişleyip güçlenecek hem de ABD'nin özellikle Ortadoğu'da başta İsrail olmak üzere müttefiklerine yönelik tehdidin dozu artacaktır.

Washington yönetimi açısından çok yönlü bir meydan okuma olarak algılanan projenin İran ayağındaki endişelerin tamamen ütöpik olmadığı, İran ile Çin arasındaki son dönemde gelişen diplomatik ve ekonomik ilişkilerden anlaşılabilir. Bu noktada 2016 yılında Çin Devlet Başkanı Şi Cinqing'in Tahran ziyareti oldukça önemlidir. Bu ziyaret esnasında enerjiden ekonomiye kadar çeşitli alanlarda 17 anlaşma imzalanmıştır. İmza edilen anlaşmalara dair açıklama yapan İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'nin iki ülke arasında stratejik ilişkilere temel oluşturacak 25 yıllık bir belge imzalandığı vurgusu önem arz etmektedir.

ABD'nin başatlığındaki uluslararası sistemin hem ekonomik hem de politik anlamda bunalım dönemini yaşadığı bir süreçte, yeni ekonomik sistemin altyapısını oluşturacak girişime karşı sert güç araçlarıyla doğrudan karşı koymanın imkânı olmadığı açık ve net bir gerçekliktir. Bu gerçeklikten hareketle ABD'nin önündeki birkaç seçenektan ikisinin üzerinde çalışıldığı söylenebilir. Bunlardan ilki, mevcut meydan okumanın bertaraf edilebilmesi noktasında karşı cepheye gelme ihtimali olan aktörleri ikna ederek sistemde tutmaya devam etmektir. İkinci seçenek ise ikna edilemeyecek aktörler ve karşıt projeksiyonlara yönelik dolaylı provokatif girişimlerin kullanılmasıdır. Bu bağlamda Washington'un Tahran politikasının ikinci seçenek üzerinden şekillendiği iddia edilebilir.

Söz konusu projenin akamete uğratılması noktasında en önemli stratejik hamlelerden birisi merkezi öneme sahip güzergâhların istikrarsızlaştırılmasıdır. Güney Asya'da yaşanan birtakım gelişmeler de bu bağlamda değerlendirilebilir. Trump yönetiminin İran'la yapılan nükleer anlaşmadan çekilmesi, yaptırımların yeniden uygulanmaya başlanması ve bölgedeki kaotik durumun İran sathına yayılmaya çalışılması da aynı anlayışın bir ürünü gibi durmaktadır. Ancak İran'ın tamamen etkisizleştirilmesi ya da rejim değişikliği yoluyla ABD yanlısı bir devlete dönüştürülmesi ise Amerikalı karar alıcılara göre hem maliyetli hem de rasyonel durmamaktadır. Çünkü böylesi bir durumun olması halinde

bölgenin istikrarsızlık unsurlarından en önemlisinin ortadan kalkması diğer ölkelerin daha fazla hareket serbestisine sahip olacağı anlamına gelmektedir. Bir diğer ifadeyle tehdidin ortadan kalkması, koruyucu aktöre olan bağlılığın azalması demektir. Bu nedenle ABD'nin İran'a uyguladığı yaptırımların öncülüğünü yaptığı gerginlik politikasının bir ayağının ÇHC'yle olan küresel rekabet noktasında ele alınması gerekmektedir. Ancak bu politikanın ne derece sürdürülebilir olduğuna dair görüş belirtmek ya da fayda-maliyet hesabı noktasında uzun vadedeki sonuçlarına ilişkin kesin bir ifadede bulunmak hem uzmanları hem de karar alıcıları yanılığya düşürebilir.

Kaynakça

“Belt and Road’ Takes New Route”, *China Daily*, http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2015-04/15/content_20435585.htm, (Erişim Tarihi: 10.02.2019).

“APEC Summit Fails to Agree on Statement Amid Us-China Spat”, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2018/nov/18/apec-summit-mike-pence-warns-of-chinas-constricting-belt-and-one-way-road>, (Erişim Tarihi: 11.02.2019).

“Bir Kuşak Bir Yol Projesi Nedir?”, *İktibas*, <http://iktibasdergisi.com/2018/01/12/bir-kusak-bir-yol-projesi-nedir-projeye-dahil-olan-65-ulke-hangileri/>, (Erişim Tarihi: 11.02.2019).

“Iran”, *CIA Factbook-Central Intelligence Agency*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html>, (Erişim Tarihi: 12.02.2019).

“Kuşak ve Yol ile 21. Yüzyıl Ekonomisi Yeniden Şekilleniyor”, *HSBC*, <https://www.business.hsbc.com.tr/tr-tr/tr/article/belt-and-road>, (Erişim Tarihi: 01.02.2019).

“Silk Road Trade Route”, *Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/Silk-Road-trade-route>, (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

AKÇAY, Engin-Özdemir Akbal, “ABD Güvenlik Politikasında Söylem ve Pratik”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(22), 2013, s. 7-29.

AKÇAY, Nurettin, “Turkey-China Relations Within the Concept of The New Silk Road Project”, *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(3), Aralık 2017, s. 73-96.

AMETBEK, Dinmuhammed, *İran Dış Politikasının Jeopolitik Kodları*, Balgat Çalışmaları, Sayı: 3, ANKASAM, Ankara 2017.

ARI, Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, MKM Yayınları, Bursa 2008.

BAŞARAN, Doğan, “Realizm-İdealizm İkilemi Bağlamında İran’ın Dış Politika Yönelimlerine Teorik Bir Bakış”, *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), Ekim 2017, İran Özel Sayısı, s. 220-244.

CANKARA, Yavuz, *Yeni Oyun: İnan'ın Nükleer Politikası*, IQ Yayıncılık, İstanbul 2005.

DEMİR, Nesrin-Osman Tekir, "Marshall Planı, Yeni İpek Yolu Projesi ve Çin-ABD Rekabeti", *İnönü University International Journal of Social Sciences/İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 2018, s. 32-45.

EVANS, Graham-Jeffrey Newnham, *The Penguin Dictionary of International Relations*, Penguin Books, London 1998.

EVCİOĞLU, Kemal, *Büyük Ortadoğu Projesi*, Umay Yayınları, İzmir 2005.

GÜNEY, Süha, *Siyasi Coğrafya*, Cilt: 2, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1993.

İLHAN, Suat, *Jeopolitik Duyarlılık*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

İNCEKARA, Beyhan-Rahmi İncekara, "Kervanyolu'ndan Medeniyet Yoluna: İpek Yolu Ticareti ve Çin", *International Congress on Afro-Eurasian Research II Proceedings*, 17-20 Nisan 2017, Kütahya 2017.

İŞCAN, İsmail Hakkı, "Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(2), Yaz 2004, s. 47-79.

KARA, Hasan, "Orta Asya Ülkelerindeki Etnik Yapının Bölge Güvenliğine Etkileri", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 1(2), 2006, s. 103-111.

KARAGÖL, Erdal Tanas, *Modern İpek Yolu Projesi*, SETA Perspektif, Sayı: 174, Mayıs 2017.

KARLUK, Abdurreşit Celil, "Çin'in İpek Yolu Projesi ve Yumuşak Gücü", *I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi Kitabı*, Ankara, Gazi Üniversitesi Matbaası, 2017.

KEYVAN, Özlem Zerrin, "İnan'ın Bir Kuşak Bir Yol Girişimindeki Yeri", *ANKASAM*, <https://ankasam.org/iranin-bir-kusak-bir-yol-girisimindeki-yeri/>, (Erişim Tarihi: 13.02.2019).

MACKINDER, Halford John, "The Geographical Pivot of Hisory", *The Geographical Journal*, 23(4), 1904.

National Security Strategy of the United States of America (2017 NSS)-December 2017, The White House.

ÖZCAN, Nihat Ali, *İran Sorunu'nun Geleceği: Senaryolar, Bölgesel Etkiler ve Türkiye'ye Öneriler*, TEPAV Ortadoğu Çalışmaları, Haziran 2006.

SEMİZ, Yaşar-Birol Akgün, "Büyük Ortadoğu Jeopolitiğinde İran-ABD İlişkileri", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 2005, s. 162-181.

SPYKMAN, Nicholas J., *The Geograpyh of the Peace*, Harcourt Brace and Company, New York 1994.

STOGIANNOS, Alexandros, *The Genesis of Geopolitics and Friedrich Ratzel*, Springer International Publishing, Switzerland 2019.

TABAN, Hayati, "Klasik ve Eleştirel Jeopolitiğin Karşılaştırılması ve 'Stratejik Derinliğin' Bu Bağlamda İncelenmesi", *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(1), 2013, s. 21-31.

Structured Abstract

After the 2008 Global Economic Crisis, China's Marshall Plan proposal is currently on the process of implementation under the name of Belt Road Initiative. In 2013, the Chinese government's global economic project was declared by CHC President Xi Jinping. It aimed to create a passage that would connect East, Southeast, Central, Middle East Asia, Europe and Africa through the project called "One Belt One Road" that is "Silk Road Economic Belt" and "21st Century Maritime Silk Road".

The project, which includes South East Asian Nations (ASEAN), the South Asia, Turkic World, North Africa and Europe, has affected up to 4.4 billion people, accounting for approximately 63% of the world's total population. Nevertheless, the project corresponds to 29% of the world's economy.

In regards to the project, two different lines will be constructed. Firstly, the link connecting China, Central Asia, Russia and Europe. It aims to improve the infrastructure facilities of Central Asian countries, increase domestic and foreign investments and implement free trade. Additionally, high speed rail, road, ports, airports, natural gas lines and other infrastructure projects will be implemented as well. Secondly, the link connects China to the Indian Ocean, Persian Gulf and Mediterranean Sea.

Normally, when carrying an analysis regarding the Belt and Road Initiative, it is advisable to consider aspects of the geopolitical school. Mahan emphasizes the importance of mastering sea routes while Mackinder points out the dominance of the land. Spykman, on the other hand, pointed out an alternative perspective to Mackinder's approach who based his argument on Rimland. Thence, the Iranian geographical position revolves around the three names mentioned above.

Looking at the geopolitical theories and the Belt and Road Initiative, Iran plays a major role in terms of its geographical position with in the trade routes in relation to the project. Furthermore, Iran neighbor countries within the Central Asia,

Middle East, Caucasus and Anatolia. Moreover, it has the capacity to influence the geopolitics of the Mediterranean, Black Sea and South Asia. Nonetheless, this relation is not just based on the geographical perspectives. Rather, it is based on the East-west and North-South trade routes. Additionally, Iran's geopolitical position plays major role in terms of the energy resources and transportation capabilities via the Caspian Sea.

Iran's geopolitical significance is not limited to its point of intersection which is geographically located within the sub regional systems. In addition, the region comprises of common religions such as Islam, Christianity, Hinduism and Buddhism. Iran, which hosts several civilizations in the historical sphere, has relations with subjects of civilization e.g. the Persians, Turkish, Slavic and Arabs. Iran, is largely afflicted with a great number of civilizations and world beliefs because the Spice and Silk Road passed through these lands regardless of their geopolitical location.

In the context of the Belt-Road Initiative, Iran is of great importance, given that its geographical location is valuable. In regards to the China's project, the three lines are directly related to Iran and its environmental activities. Moreover, the North-Central and Southern lines directly pass on Iran's territory. The Northern line passes through Russia, where Iran's cooperation is largely endorsed. The Central line will pass through Turkey which is currently in cooperation with Iran and its neighbors.

Iran's importance is not limited to the fact that it passes through the line nor the fact that it is associated with the two critical lines. Iran and Turkmen gas are equally important for China's industrial activities hence, being the priority of the Belt-Road Initiative. If the project is successfully implemented, the PRC will meet its energy needs and increase its economic impact in Central Asia, the Caucasus and the Mediterranean regions. The above implementation might sound rational to China as well as to Iran. Thus, Iran will be able to use energy resources within the international trade sphere and forge alliances with the PRC cooperation. In addition, Tehran will be economically stable, which will result to the effectiveness of Eurasia.

The United States has recently presented the Belt-Road Initiative as a threat to the states involved in this project. Hence, Trump's strategy is as follows:

- The nuclear agreement signed with Iran was terminated unilaterally.
- Sanctions against Iran have been implemented.
- The USA has started negotiations with the Taliban in Afghanistan.
- It was aimed to re-destabilize the region with Trump's announcement that he will draw his troops from the Middle East.
- In Iran, people were encouraged and supported to protest because of economic reasons.
- In south Iraq, which is currently under the control of Tehran, infrastructure has been established for the people to protest on the streets and the process has been activated.
- The issue of East Turkestan has been publicly brought to the agenda in Muslim countries thus, anti-Chinaism is recreated through Muslims. Thus, creating public pressure on the decision-makers of Muslim states
- Israeli-Iranian tension have been provoked.
- The destabilization process continues in the countries that might be under the influence of Iran. Syria and Lebanon serve as examples.
- With the opening of the Kashmir Problem in the public opinion, a new active crisis processes and instability, including Iran, is in process.